

پاسخ سوالات درس ۱۷

• مطالعات نهم

۱- فرهنگ چیست و ارتباط آن با جامعه چگونه است و اشتراکات افراد یک جامعه در شیوه زندگی در چه مواردی است؟

فرهنگ، شیوه زندگی **جواب ۱**

به طور کلی، فرهنگ یک جامعه* شیوه زندگی آن جامعه است. آیا تاکنون به شیوه زندگی جوامع مختلف دقت کرده‌اید؟ افراد

یک جامعه برای زندگی در کنار هم از شیوه‌های مشترکی استفاده می‌کنند. آنها در چگونگی برقراری ارتباط با یکدیگر، آداب و رسوم و

پوشاک و تغذیه، باورها و اعتقادات، قوانین و مقررات، نحوه استفاده از محیط طبیعی و ... اشتراکاتی با هم دارند.

جامعه بدون فرهنگ وجود ندارد و فرهنگ هم بدون جامعه به وجود نمی‌آید.

۲- فرهنگ آموختنی است یا ارثی؟

جواب ۲

فرهنگ آموختنی است

فرهنگ پدیده‌ای آموختنی است؛ یعنی از طریق ژن به ارث نمی‌رسد بلکه از راه

آموزش و تربیت از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود. به همین دلیل، فرهنگ را آگاهی

و اندیشهٔ مشترک اعضای یک جامعه نیز می‌گویند.

مورچه‌ها و زنبورها نیز با هم زندگی می‌کنند اما فرهنگ ندارند؛ چرا؟

فرهنگ در جریان (فرایند) اجتماعی شدن آموخته می‌شود.

۳- اجتماعی شدن و جامعه پذیری چگونه فرایندی است و چرا مهم است؟

جواب ۳

اجتماعی شدن یا جامعه‌پذیری: اجتماعی شدن فرایندی طولانی مدت از تولد تا آخر عمر است که افراد از طریق آن، زندگی در جامعه را می‌آموزند و خود را با آن منطبق می‌کنند. اجتماعی شدن فرایندی بسیار مهم در زندگی است؛ زیرا بدون آن، افراد نمی‌توانند به زندگی در جامعه ادامه دهند. در یک جامعه، هر فرد عقاید و باورها، رسوم، قوانین و حتی چگونگی پاسخ دادن به غرایز را از دیگران می‌آموزد و به افراد دیگر یاد می‌دهد.

۴- نخستین و مهمترین کانون اجتماعی شدن فرد کجاست؟ چگونه؟ مثال بزنید.

جواب ۴

فرایند اجتماعی شدن، نخست در خانواده رخ می دهد. خانواده اولین و مهم ترین

کانون اجتماعی شدن فرد است.

پدر و مادر به کودک یاد می دهند که چطور صحبت کند، چگونه غذا بخورد

و در نشست و برخاست چه آدابی را رعایت کند، چگونه به مهمان ها سلام و تعارف

کند، در موقع خمیازه کشیدن دست را جلوی دهانش بگیرد یا پاهایش را جلوی افراد

بزرگ تر دراز نکند و موقع غذا خوردن، دهانش صدا ندهد. چگونه در مراسم مختلف،

مثل جشن ها یا عزاداری ها شرکت کند و چه بپوشد و چگونه رفتار کند.

نکته

کودک در خانواده، علاوه بر چگونگی بر طرف کردن نیازهایش، شیوه ابراز احساسات و هیجان‌ها را نیز یاد می‌گیرد و تقلید می‌کند.

برای مثال، یاد می‌گیرد که با چه کلمات یا رفتارهایی محبت یا خشم خود را به دیگران ابراز کند.

خانواده با به کارگیری شیوه‌های مختلف تشویق و تنبیه مانند آفرین گفتن، اخم کردن، به فرزند خود می‌آموزد که چه چیزهایی را تحسین

و تأیید کند و به آنها ارزش بگذارد، چه کارهایی را بد و ناپسند بشمارد چه اعتقاداتی داشته باشد و چگونه عبادت یا دعا کند.

۵- پس از خانواده کدام کانون ها در اجتماعی شدن فرد مؤثرند؟

جواب ۵

با بزرگ تر شدن فرد، علاوه بر خانواده، رسانه های جمعی، دوستان و گروه همسالان و برنامه های آموزشی و تربیتی مدرسه نیز چگونگی زندگی در جامعه و سازگاری با آن را به تدریج به او می آموزند. این فرایند بعدها با رفتن به دانشگاه، خدمت سربازی، محل کار و... ادامه پیدا می کند.

۶- در فرایند اجتماعی شدن کدام اجزا یا لایه های فرهنگ آموخته می شود و به افراد دیگر انتقال می یابند ؟

جواب ۶

در فرایند اجتماعی شدن اجزای لایه های فرهنگ یعنی نمادها، هنجارها ارزش ها و عقاید آموخته می شوند و به افراد دیگر انتقال می یابند.

۷- کدام یک از لایه های فرهنگ ، خارجی و کدام یک درونی و عمیق هستند؟

جواب ۷

لایه های فرهنگ

جنبه های مختلف یک فرهنگ را می توان به لایه های یک پیاز تشبیه کرد. برخی از این لایه ها خارجی یا بیرونی هستند؛ مانند نمادها و هنجارها معمولاً وقتی با جامعه ای روبه رو می شویم نخست اشکال ظاهری فرهنگ آن را درمی یابیم، اما اگر زندگی مردم آن جامعه را بیشتر و دقیق تر بررسی کنیم، به جنبه های عمیق تری از فرهنگ آنها پی می بریم. ارزش ها و عقاید، لایه های عمیق تر فرهنگ هستند.

۸- نماد چیست؟ چگونه و چرا به وجود می آیند؟ چه چیزهایی نقش نمادین دارند؟

جواب ۸

نمادها

نماد، نشانه یا نماینده یک پدیده دیگر است. برای مثال، علامت «(?)» نماد پرسش و علامت «(!)» نماد تعجب است.

نمادها در جریان روابط اجتماعی به وجود می آیند. هر جامعه‌ای برای انتقال معانی مورد نظر خود از انواع معینی از نمادها استفاده می کند.

زبان گفتاری و نوشتاری، تصاویر، بناها، نوع پوشاک و همه اشیا و دست ساخته‌های انسان و همچنین برخی رفتارهای او نقش

نمادین دارند.

۹- هنجار چیست و چه چیزهایی را در بر می گیرد ؟ و در چه مکان هایی ملزم به پیروی از هنجارها هستیم ؟

هنجارها

هنجارها، رفتارهای معینی هستند که در یک گروه یا جامعه پذیرفته شده و متداول اند. به عبارت دیگر، به قواعد و شیوه‌های مورد

قبول یک جامعه برای انجام دادن کارهای مختلف، هنجار می‌گویند. هنجارها در واقع همهٔ عادت‌ها، آداب و رسوم اجتماعی، مناسک

مذهبی، قواعد، قوانین و مقررات (قوانین ازدواج، قوانین خرید و فروش، قوانین عبور و مرور و ...) را در بر می‌گیرد.

در هر جامعه مجموعه‌ای از هنجارها وجود دارند که عموم افراد از آنها پیروی می‌کنند. برای مثال، ما وقتی به هم می‌رسیم سلام

می‌کنیم، وقتی می‌خواهیم غذا بخوریم یا وارد جایی شویم، به هم تعارف می‌کنیم، وقتی کسی موفقیتی به دست می‌آورد به او تبریک

می‌گوییم، وقتی خانه‌نو می‌خرد برای او هدیه می‌بریم. رفتار ما در خانواده، مهمانی، محله، مسجد، مدرسه، دانشگاه، اداره و ... در

هریک از این موقعیت‌ها تحت پوشش هنجار خاصی قرار دارد.

زندگی اجتماعی بدون وجود هنجارها ادامه پیدا نمی‌کند و هنجارها به روابط اجتماعی سامان می‌بخشند. افراد یک جامعه خود

را ملزم می‌بینند از هنجارها پیروی کنند تا جامعه آنها را به عضویت بپذیرد.

۱۰- چرا از هنجارها پیروی می کنیم و مهمترین دلایل پیروی از هنجارها کدامند؟

جواب ۱۰

مهم ترین دلایل پیروی از هنجارها، اعتقاد به آنها یا حفظ آبرو و احترام یا ترس از مجازات است. اگر افراد از هنجارها یا شیوه های مورد قبول گروه یا جامعه پیروی نکنند، مجازات می شوند. این مجازات ممکن است به صورت سرزنش خود یا دیگران، پوزخند، تمسخر، طرد کردن و محروم نمودن، متلک گفتن یا مجازات های رسمی و قانونی باشد.

برای مثال، فرض کنید در کشور ما فردی در مجلس عزا لباس قرمز بپوشد و بخواهد لطیفه بگوید یا در یک مهمانی، یک نفر پیش از ورود سایر مهمان ها و میزبان سر سفره یا میز بنشیند و با عجله شروع به غذا خوردن کند یا دانش آموزی هر وقت بخواهد وارد مدرسه شود و از آنجا بیرون برود یا فردی در ایام ماه مبارک رمضان تظاهر به روزه خواری کند یا فردی اتومبیل خود را در پیاده رو پارک کند. به نظر شما، در هر یک از این موارد، برخورد جامعه با فرد چگونه است و چگونه او را مجازات می کند؟

ارزش‌ها و عقاید

• ارزش یعنی اینکه ما، اموری را خوب، مطلوب و مثبت

تلقی کنیم. هر فرد یا اعضای هر گروه و جامعه، اموری را با ارزش

می‌دانند و امور دیگری را ناپسند تلقی می‌کنند.

به نمونه‌هایی از ارزش‌ها در جدول روبه‌رو توجه کنید.

ارزش‌ها به هنجارها جهت می‌دهند یعنی افراد بر مبنای

ارزش‌هایی که به آنها معتقدند رفتار و عمل می‌کنند. برای مثال

فردی که حفظ محیط زیست برایش یک ارزش است، تلاش می‌کند

در عمل به حفظ محیط زیست کمک کند. چنین فردی در مصرف

منابع آب و برق صرفه‌جویی می‌کند، زباله‌ها را از هم تفکیک می‌کند،

در هنگام سفر به همراهانش تأکید می‌کند از پخش کردن زباله و

پلاستیک در طبیعت خودداری کنند و حتی ممکن است با گروهی

– که آنها نیز حفظ محیط زیست را ارزش می‌دانند – به جمع‌آوری

زباله‌ها در طبیعت پردازد.

۱۱- ارزش چیست
وبه چه چیزی جهت می‌دهد؟
مثال بزنید؟

جواب ۱۱

نمونه‌هایی از ارزش‌ها

احترام به سالمندان

پای‌بندی به دستورات دینی

شهادت طلبی

مشهور شدن

انفاق

اهل مطالعه بودن

ساده زیستی

داشتن مدرک دانشگاهی

پرهیز از دخانیات

فخر فروشی

ایشار

مُدگرایی

صداقت

عضویت در یک انجمن علمی

۱۲- نمونه‌ای از ارزش‌های افراد مختلف را بنویسید.
(ارزش‌های افراد با هم تفاوت دارند.)

جواب ۱۲

ارزش‌های افراد با هم تفاوت دارند.

۱۳- ارزش های انسانی و اجتماعی به کدام ارزش ها گفته می شود؟ مثال بزنید.

جواب ۱۳

ارزش های انسانی و اجتماعی آن دسته از ارزش ها هستند که همه انسان ها یا اغلب افراد یک جامعه آن را خوب و مطلوب می دانند

مانند شجاعت، صداقت، کمک به دیگران، احترام به سالمندان و دفاع از کشور

۱۴- عقاید دینی چگونه در شکل‌گیری برخی از ارزش‌ها مؤثر است

جواب ۱۴

• یکی از عوامل مهمی که در شکل‌گیری ارزش‌ها مؤثر است، عقاید دینی است. برای مثال صدقه دادن و انفاق برای فرد مسلمان یک ارزش است و این ارزش ناشی از اعتقادی است که آن فرد به جلب خشنودی خداوند و اطاعت از او دارد.

۱۵- ملاک سنجش هنجارها و ارزش ها برای ما مسلمان چیست؟

جواب ۱۵

برای ما که مسلمان هستیم، اعتقادات اسلامی ملاکی است که با آن هنجارها و ارزش ها را می سنجیم و هر کدام را که با این اصول

اعتقادی سازگاری ندارند، طرد می کنیم.

فعّالیت